
18

TAJEMSTVÍ

*Nedošla spásy křikem, ale zachránilo ji mlčení.
V tichých slzách řekla: Pane, zachraň mě
z bahna mých vlastních činů.*

Kassia v zamyšlení semknula rty, ale pokračovala ve čtení.

*Vpřed, má duše, přišla hodina, po níž jsi toužila.
Přišel ten, kdo tě očistí od hříchu. Proč dál zůstávat
v bahně svých vlastních činů?*

Položila malou knihu vedle lampy. Melodos dobře vybral příběh nevěstky s vonnou masťou, aby ukázal Kristovo nezměrné milosrdenství vůči všem hříšníkům. Vyprávění z Lukášova evangelia bylo živé a jasné, ale z nějakého důvodu ji slova kajícnice v Romanově hymnu nepřesvědčila. Zvláštní... Když hymnus četla poprvé, zdál se jí dobrý. Teď jí připadal strohý a chladný.

Uchopila knihu a začala jí listovat. Představená ji požádala, aby na zítřejším setkání po večerní mši představila Melodovu povzbuzující modlitbu. Neměla však na přípravu pomyšlení. Musí ostatně nejdřív dokončit hymnus za zemřelé pro arcibiskupa. Shodila z ramenou plášť. Kamna v její cele slabě plápolala. V kříži ji vůbec nebolelo, protože sníh, který padal celou noc, zahnal vlhkost. Za oknem zrovna začalo svítat. Kassia upírala zrak do otevřené knihy, ale její myšlenky se vrátily k nevěstce z evangelia. Ne, právě tato žena by neoslovila Pána takovými slovy, neprosila by o záchranu z bahna hříchu. Řekla by mu o neklidu, který má v sobě, a nabídla by mu své hříchy jako dar, stejně jako mu nabídla vonnou mast. On by pochopil tento jedinečný akt lásky, přijal by nabídku a osvobodil ji ze tmy jejího života nevěstky.

Běda, řekla by mu s nářkem, uvnitř mne je noc a zuří šílenství prostopášnosti, mám v sobě temnou a bezměsíčnou vášeň hříchu.

Jeptiška zopakovala slova, jež se jí právě zrodila v hlavě, a cítila jejich sílu. Ano, to by mohla být slova ženy. Vzala do ruky brk a zapsala si větu na list. Vzpomněla si při tom na Zoe Filomatinu. Včera ráno si ji zavolali do stratégova paláce, ale pak se do kláštera nevrátila. Theodosia slyšela, že jí protonotář povolil pohřbít otce a manžela. Na co asi myslela v těchto strašných chvílích Zoe, přemýšlela Kassia. Smutný příběh té tiché ženy ji dojal, tím víc, že ji osobně znala a viděla neklid a bolest v jejích očích. Naštěstí Leon pochopil, že svého muže nezabila. Koho se ale pokoušela chránit? Že by sebe samu?

Zoe žila v ponižujícím manželství s ničemným mužem. Proto se také zvedla a odešla, jakmile Kassia dokončila předčítání těch úžasných veršů Řehoře z Nazianzu. Jak žalostný je osud vdaných žen, když nemohou žít ve skutečně křesťanském manželství. Copak se sama něčeho podobného nebála? Nebyl to snad důvod, proč odmítla zasnoubení, které jí ve škole tajně nabídl Leon? Ona aspoň v sobě našla sílu poradit se s Theodorem Studijským. Nikdy nezapomene na ty dvě věty z dopisu, který jí poslal. *Rozhodla ses stát se nevěstou Kristovou. Nehledej jiného, jiného už nemiluj. Odejdi a vyhýbej se setkáním s muži, jakkoli jsou rozumnými, protože budeš zraněna i zraníš.* Jak by mohla křesťansky žít v domě muže, který celou svou duší nehoruje pro uctívání ikon? Leon byl rozumný, to musela přiznat, ale byl to heretik. Jejich manželství by od počátku bylo temným žalářem.

Uslyšela zaklepání. „Pojď dál, Theodosie,“ řekla Kassia roztržitě, ale dovnitř vstoupil Leon. Jeptiška vyskočila ze židle.

„Dobrý den. Viděl jsem v tvém okně světlo, tak jsem zaklepal. Vylekal jsem tě?“

„Byla jsem jen ponořená do myšlenek,“ odpověděla rozpačitě a ukázala na svou židli. „Posaď se.“

Leon si svlékl kabát a položil ho na její postel. Přitáhl si ke stolu lavici a posadil se na ni. Kassia se uvelebila na své židli. Všimla si, že vrásky okolo jeho nosu a úst se prohloubily.

„Vypadáš unaveně,“ řekla bezděčně. Zvedl hlavu. Jeho pohled jako by byl pokryt stínem.

„Už čtyři dny,“ řekl, „žiju se smrtí, záští, závistí a mravním úpadkem. Myslím, že má duše z toho onemocněla.“

Pohlédla na něj překvapeně. Jak bezbožné myšlenky.

„Když jsem sem šel,“ pokračoval Leon, „přemýšlel jsem, jak můj otec dokázal pracovat pětadvacet let jako soudce, každý den se zabývat odvrácenou stranou lidské povahy.“

„To jsou velmi tvrdá slova.“

„Skutečně? Včera v poledne se mě nějací lidé pokusili zabít. Věř mi, Kassie, hleděl jsem Cháronovi přímo do očí.“

„Zabít tebe? Císařova sekretáře?“

„Ano. Nepovedlo se jim to, ale místo mě zemřel důstojník, který mě chránil.“

„Jak strašné věci se dějí v tomto městě!“

Leon pokýval hlavou a začal jí vyprávět, co se stalo od středečního rána. Rozplétal před ní spleť zločinů a prohřešků souvisejících se Zachariášem, Arseniem a Eudokimem. „Byl to statkář, kdo poslal své lidi přestrojené za bulharské zvědy, aby mě zavraždili. Věřil, že tak zastaví moje pátrání a že v Konstantinopoli chtě nechtě přijmou tak hloupé vysvětlení.“

Kassia poslouchala složité vyprávění pozorně a s napětím a pokoušela se zapamatovat si všechny podrobnosti. Leon vše vyprávěl a vysvětloval tak přesvědčivě. Jen o jedné věci se nezmínil.

„Máš pro to všechno důkazy?“

„Nemám žádný. Je tu několik svědectví a indicií, ale skutečný důkaz v ruku nemám. Proto potřebuju mluvit s představenou. Ona je jediná, kdo může vědět něco, co by mi mohlo pomoci. Jestli ne, zatknu Eudokima a nechám prohledat jeho dům až do posledního kamene, abych našel, co, jak se domnívám, skrývá.“

„A jestli to nenajdeš?“ zeptala se.

Leon pohlédl na pečetní prsten na svém levém ukazováčku.

„Tak ohrozím svou čest i svou hodnost,“ řekl tiše. „Už jednou jsem postupoval tímto způsobem a moje intuice mě tehdy nezradila. Doufám, že mě nezradí ani teď.“ Zvedl oči. „Co ty si myslíš o tom všem, co jsem ti vyprávěl?“ zeptal se nečekaně.

Kassia chvíli zaváhala. „Máš pravdu,“ řekla nakonec. „Ale –“

„Ale co?“

„Co si myslí arcibiskup?“

„Souhlasí se mnou. Společně se mnou zkontroloval církevní účetní knihy. Je to chytrý a čestný muž.“

„Jeho postavení po všech těch odhaleních musí být velice složité.“

„To skutečně je, ale myslím, že se našlo uspokojivé řešení, aby zůstal pořádek ve městě zachován a neutrpěla autorita církve.“

„Takže jste uzavřeli nějakou dohodu?“

„Ctihodný otec si myslel, že jsem přijel do Soluně, abych ho sesadil z církevního postu, který zaujímá. Vysvětlil jsem mu, že věci nejsou jenom černé nebo bílé, vyslechl si mé návrhy a přijal je, což bude k užitku soluňského arcibiskupství i jeho svěřenců.“

„Chápu,“ řekla Kassia. Nepotěšil ji. Aktivity císařovny vyšly nazmar a její pobyt v Soluni se ukázal jako zbytečný.

„Zklamalo tě arcibiskupovo rozhodnutí?“ zeptal se Leon. „Čekala jsi, že odmítne můj návrh a půjde do konfliktu s císařem a patriarchou? Ne, Kassie, Dorotheos není Kristův mučedník a ani já nejsem sluha ďábla.“

„Nic takového jsem neřekla,“ ohradila se.

„Před dvěma dny, když jsi mě viděla v arcibiskupově paláci, sis to však myslela, nebo ne?“

Otázka zůstala nezodpovězená. Do zšeřelé cely se vrátilo němé napětí jejich prvního setkání.

„Není třeba si lhát do kapsy,“ řekl Leon. „Ty jsi oddaná uctívání ikon, zatímco já mám pochybnosti o tom, že ty obrazy jsou skutečně svaté předměty.“

„Přišel jsi mě poučovat o věcech, kterým nerozumíš?“ ohradila se rozčíleně Kassia. „Pravděpodobně nevíš, že mě před šestnácti lety zajali a mučili kati eparchy Města kvůli mé víře v posvátnost ikon.“

„To vím velice dobře. To surové zajetí byla eparchova svévole. Je však něco, co nevíš ty. To pan Christoforos se zasadil o to, aby tě ten ničemný hodnostář nechal po dvoudenním výslechu propustit.“

„Tvůj otec?“

„Od první chvíle, kdy jsi přišla se svým strýcem do našeho domu, si tě vážil pro tvé rozumové nadání. Když se na Velikonoční čtvrtek od jednoho svého přítele dozvěděl, že tě eparcha nechal zatknout, šel si s ním promluvit.“

„To jsem nevěděla,“ přiznala Kassia a konečně pochopila proč ji tak nečekaně propustili. „Proč to tvůj otec udělal?“

„Možná proto, že v tomto životě není všechno jen černé nebo bílé.“

Její čelo se zachmuřilo, ale nepromluvila. Leonova tvář byla velmi vážná.

„Kassie, prosím tě, vzdej se na chvíli přezkušování každého slova a nech mě dokončit, co jsem ti chtěl říct.“

„Poslouchám tě.“

„Ve světě víry, kde ses rozhodla žít, je všechno jasné a dokonalé. Tvůj život a celá tvá osobnost jsou uspořádány v souladu s touto jasnou jistotou. Podle toho, jak jsem tě před sedmnácti lety poznal, to zcela odpovídá tvé povaze.“

Kassia na něj pohlédla. Zase mluvil tím podivným způsobem. V jeho slovech byl kus pravdy, ale jak málo rozuměl neustálému boji proti pochybnostem duše a touhám těla, který byl nedílnou součástí asketického života.

„Až do minulého roku,“ pokračoval Leon, „jsem se domníval, že můj život je uspořádán v souladu s jistotou spravedlnosti, ale ve světě nedokonalých věcí, kde zase žiju já, je všechno nejasné a proměnlivé. V posledních měsících jsem si ovšem uvědomil, že ta proměnlivost je součástí mé povahy. A dnes vidím, co jsem neviděl před šestnácti lety. My dva bychom nikdy nemohli žít v harmonickém manželství.“ Nadechl se. „Z neznalosti jsem tehdy vyvolal zmatek v tvé duši a chtěl bych tě alespoň teď, i když je pozdě, požádat o odpuštění. Tys dávno pochopila, jaká je tvá přirozenost, zatímco já jsem až moc pozdě porozuměl té své.“ Byl zjevně dojatý. „*Lépe být poražen než zvítězit nečestně,*“ dodal tiše.

Mělo by se jí dotýkat, že s ní mluví tak otevřeně, pomyslela si Kassia. Dokonce cituje její verše. Ale nic takového necítila. Proti její vůli i ji zaplavil pocit dojetí, který mohla těžko ovládnout. Byl to snad onen blahodárný cit odpuštění? Za šestnáct let své askeze nikdy nic takového necítila.

„Děkuji ti za tento dar upřímnosti. Nenapadlo mě, že i ty – svým vlastním způsobem – bojuješ a zkoumáš hloubku svojí duše.“ Její hlas se lehce třásl. „I já tě musím požádat o odpuštění. Jednala jsem s tebou podle svých představ o tobě, a ne podle toho, jaký skutečně jsi.“

Chvíli mlčeli, než se jejich city uklidnily. Díky oboustrannému pohnutí se mezi nimi zrodil pocit blízkosti, který nepotřeboval slova. Jako by se znovu spojilo několik střepů rozbitého času. Lampa na stole zhasla. Do cely pronikalo oknem nesmělé ranní světlo. Leon vstal a zvedl svůj kabát.

„Musím si jít promluvit s představenou, než se úplně rozední.“

„Bude v klášterní jídelně. V tuto dobu většinou rozděluje mezi sestry denní práce,“ řekla Kassia a vstala ze židle. „Je to velice zdvořilá žena, ale pokud jde o závazky duchovní matky, je nesmlouvavá. Pochybuju, že by ti svěřila, o čem mluvila se Zoe minulou neděli večer.“

„Nemám jinou možnost než se ji pokusit přesvědčit. Pozval jsem Filomatinu do paláce na poslední výslech dnes před polednem. Jestli do té doby nebudu mít hmatatelný důkaz, že Filomatia zavraždil někdo jiný, budu nucen ji poslat na popraviště.“

Jen při představě veřejné popravy ženy Kassia cítila, jak jí přechází mráz po zádech. Leon si všiml, že její pohled potemněl.

„Teď už rozumíš, proč se cítím, jako by má duše onemocněla? Je to proto, že potřebuju najít nějaké řešení.“

„Rozumím ti,“ odpověděla, „a budu se modlit k Panně Marii, abys našel správné.“

K rozloučení nebylo potřeba slov. Všechno si řekli pohledy. Leon vyšel na zasněžené nádvoří a zamířil ke vchodu do chrámu. Dvě jeptišky vycházející z jídelny překvapeně pohlédly na neznámého muže a rychle se vzdálily. Leon se opřel do dveří a vstoupil do podlouhlé místnosti. Matka Kateřina seděla v čele stolu a sestra Eudokia stála vedle ní s rukama zasunutýma do rukávů svého roucha. Pokud představenou nenadálý příchod protospatharia překvapil, nedala to znát.

„Můžeš jít, dcero,“ obrátila se na mladou jeptišku. „A postarej se, ať je všechno, jak se sluší a patří.“ Eudokia jí políbila ruku a zmizela za dveřmi. Leon představenou pozdravil a posadil se naproti ní na lavici. Usmála se na něj.

„Od čtvrtého večera, kdy se Zoe nevrátila do kláštera, čekám, kdy přijdeš, protospatharie. Zřejmě jsi pochopil, že ona svého manžela nezabila.“

„Minulou neděli večer byla s tebou.“

„Byly jsme v mé cele od konce večerní mše téměř tři hodiny. Přespala v předsíni mé cely a za úsvitu se šla do chrámu pomodlit. Tam jsem ji našla a oznámila jí, co mi řekl notář Romanos.“

„Ctihodná matko,“ řekl Leon, „snažil jsem se, jak to šlo, dotáhnout pátrání v tomto případě do konce, když už jsem souhlasil, že se jej ujmu. Objevil jsem řadu velmi těžkých prohřešků, které se týkají majetku metropolitního stolce, o nichž jsem

zpravil arcibiskupa. Ale nepovedlo se mi přijít na to, kdo zabil protonotáře Manuela a zřejmě i bratra Zachariáše.“ Odmlčel se. „Zoino přiznání je falešné, ale před zákonem zatím stále nezpochybnitelné. Proto jsem přišel za tebou. Možná s tebou v těch třech hodinách, co jste spolu strávily, Zoe mluvila o věcech, které by mi mohly pomoci pochopit, proč se přiznala.“

„Pane, je ti jasné, že ode mě požaduješ porušení svatého závazku kvůli světským zákonům? Toho večera mi Zoe Filomatina oznámila své rozhodnutí stát se jeptiškou. Mluvila se mnou jako duchovní dítě a já poslouchala jako duchovní matka. Jediným svědkem tajemství, která byla v té chvíli vyřčena, je vševědoucí Bůh.“ Stará žena položila ruce na stříbrný kříž, který jí visel na krku. „Je mi líto, protospatharie, ale nemohu ti říct víc, než už jsem ti řekla.“

Kassia měla pravdu, pomyslel si Leon a roztržitě si prohlížel drsný povrch stolu, u kterého seděl. Jak jednoduché bylo přesvědčit asketu Gregoria, aby mu prozradil, co poradil bratru Zachariášovi. Matka Kateřina však byla neústupná. Jaké tajemství jí asi Zoe svěřila? Zvedl hlavu a jeho pohled padl na svatbu v Káni Galilejské. Že by tajný příběh té ikony... Rozhodl se jednat bez přípravy.

„Kdysi jsem v jedné starořecké knize četl,“ začal, „že vykladači symbolů pozorně studovali příběhy, které vyprávěly různé obrazy, protože věřili, že v sobě skrývají nějakou prorockou pravdu. To jsou samozřejmě hloupé pověry modloslužebníků a žádný křesťan je nebere vážně. Zvláštní však je, že od okamžiku, kdy jsem se ocitl před mrtvolou protonotáře Manuela, si připadám jako jeden z těch starověkých vykladačů symbolů. Vidím a slyším příběhy, které se podobají obrazům, a pokouším se pochopit, jestli některý z nich skrývá nějakou jinou pravdu, nebo jestli dokonce netvoří všechny společně části jen jednoho velkého, a proto těžko rozpoznatelného obrazu.“ Trochu se zaklonil a položil si ruku na koleno. „Něco podobného se vlastně děje i s obrazem, který visí za tebou, nemyslíš, ctihodná matko? Minulé úterý jsi mi vysvětlila skutečné poselství malby, hovořící o manželství duší a radosti příštího života. Neprozradila jsi mi ovšem jinou pravdu, která se v příběhu ikony také skrývá, že totiž ty jsi ta krásně nastrojená nevěsta a vedle tebe sedí tvůj manžel.“

V očích staré ženy se objevilo lehké překvapení, jako když větrík zvrásní klidnou hladinu moře. „Sedmadvacet let visí obraz na této stěně a nikdo nepochopil, co skutečně zobrazuje,“ řekla bez nevraživosti. „Je to má jediná památka na mé krátké manželství, než jsem ztratila napřed svého muže a pak i jedinou dceru.“ Na chvíli se odmlčela. „Jak jsi odhalil mé tajemství?“ zeptala se svým mladistvým hlasem.

„Nevím,“ odpověděl Leon. „Snad proto, že jsem do této místnosti vstoupil jako cizinec. Viděl jsem obraz, aniž jsem měl v hlavě něco určitého, a tak jsem si všiml podobnosti nevěsty a představené. Chtěl jsem ale říct něco jiného. Příběh té ikony samozřejmě mluví o prvním Kristově zázraku, ale zároveň v sobě ukrývá nebeskou pravdu o sňatku duší v obci spravedlivých a stejně tak i pozemskou pravdu o sňatku dvou lidí v tomto městě před mnoha roky. Nejsou obě dvě ty pravdy otiskem jednoho vyprávění z evangelia?“ Představená pokývala hlavou.

„Předpokládám, že mě teď požádáš, abych ti prozradila Zoino tajemství, protože se domníváš, že je součástí té větší pravdy, kterou hledáš.“

„Ne. Chtěl jsem ti jen připomenout, že celou pravdu obrazu nemusíme spatřit, ač se na něj díváme roky.“

„Připomenout mně, protospatharie?“

„Odpusť mi má neuhlazená slova, ctihodná matko, ale za pár hodin Zoe Filomatina potvrdí své přiznání a já ji odsoudím k trestu smrti stětím, jak výslovně ukládá zákon. Před zákonem je toto rozhodnutí správné a spravedlivé. Je to však tak i před Bohem? Nedopouští se žena, která se dobrovolně přizná k vraždě svého manžela, ačkoliv ho nezavraždila, a na základě tohoto falešného přiznání je popravena, jednoho z nejtěžších hříchů, sebevraždy? Jak bude souzena v budoucím životě? Tyto otázky se netýkají mě jakožto dočasného představitele zákona, ale tebe jakožto duchovní matky této ženy. Neodsuzuješ ji tím, že chráníš její tajemství, k věčnému trestu?“

Představenou otázka, na niž nebyla připravena, otřásla. Její prvotní starostí bylo ochránit svátost duchovního pouta a nevystavit nevinnou ženu osočování a zahanbení. Nenapadlo ji, že Zoe by mohla být popravena, a tak ani nepochopila, že se za jejím přiznáním ukrývalo nepřiznané zoufalství. Sevřela stříbrný kříž

v rukou a v mysli jí vytanul verš žalmu *Jsi požehnaný, Pane, nauč mě spravedlnosti* –

Dveře se prudce otevřely a do místnosti vtrhla rozjitřená Sofia. „Pane, Zoe dnes za úsvitu utekla ze svého domu a nikdo neví, kam šla.“

„Jak se to stalo, Sofie?“ vyhrkl Leon a vyskočil. „Kde byl Petronas?“

„Zrovna odešel a zdá se, že sluha, který měl mít ranní hlídku, se opozdil. Víc nevím. Před půl hodinou nám to přišli říct. Oblékli jsme se, z paláce jsme si vyžádali dva vojáky a pak jsme běželi rovnou sem za tebou.“

Leon se otočil k představené. „Zoe zřejmě odešla z domova, aby se s někým tajně setkala. Už byl zavražděn její muž a otec. Filomatina bude třetí oběť, protože ví, kdo je vrah. Ctihodná matka, pokud mi odhalíš její tajemství, možná ji stihnu zachránit.“

Představená se opřela o stůl, vstala a udělala dva kroky k nejbližšímu oknu vedoucímu na zasněžené nádvoří. Pohlédla na Leona a pak na mladou ženu ve zvláštních mužských šatech s čapkou na hlavě. Leon Sofii posunkem poslal za dveře a přistoupil ke staré ženě. Spontánně ji chytil za ruku.

„Nikdo kromě mě se nic nedozví,“ ubezpečil ji.

Matka Kateřina se zhluboka nadechla.

„Protospatharie,“ řekla smutně a vytáhla svou ruku z jeho, „Zoe vyhledala útočiště u svatého Lukáše, protože je ve třetím měsíci těhotenství a dítě nečeká s Manuelem Filomatiem.“